

Jak zvládáte pracovní a rodinné povinnosti?

Technické parametry

Výzkum:	Naše společnost 2003, v03-04
Otázky:	EU.47, EU.48, EU.49
Termín terénního šetření:	7. – 14. 4. 2003
Počet respondentů:	1067
Reprezentativita:	obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let
Výběr respondentů:	kvótní výběr
Zveřejněno dne:	26. 5. 2003
Kód tiskové informace:	EU30526
Výsledky zpracovala:	Miluše Rezková

Na dotaz¹, jak zvládají pracovní a rodinné povinnosti, asi polovina všech ekonomicky aktivních respondentů² (n=627) odpověděla, že bez větších problémů (51 %). Necelá pětina se podle svého vyjádření dobře vyrovnává s pracovními úkoly, ovšem na úkor rodiny (18 %). Dvě procenta jsou na tom opačně - šidí práci ve prospěch rodiny. Povinnosti pracovní a rodinné se daří plnit "tak napůl" třinácti procentům. Svou situaci jako kritickou vnímají tři procenta respondentů - ti práci a rodinu zvládají jen s velkými problémy. Třináct procent ekonomicky aktivních respondentů, převážně svobodných, odpovědělo, že se jich problém harmonizace obou druhů povinností netýká.

V přepočtu na respondenty, kteří otázku skloubení pracovních a rodinných povinností musí řešit (= 546), nemá větší potíže již 59 %. O něco větší je ale i část "šidících" rodinu (21 %) a těch, kteří obojí zvládají tak napůl (15 %). Skupinka "šidících práci" zůstává na dvou procentech a stejný je i podíl nestíhající ani pracovní ani domácí povinnosti (3 %).

Tabulka 1: "Jak zvládáte pracovní a rodinné povinnosti?" (v %)

	Celkem ¹	Bez "netýká se"		
		Celkem ²	muži	ženy
Obojí zvládám bez větších problémů	51	59	56	61
Dobře zvládám pracovní povinnosti, šidím rodinu	18	21	27	16
Dobře zvládám rodinnou zátěž, ale šidím práci	2	2	2	2
Zvládám obojí tak napůl	13	15	12	17
Mám problémy v práci i rodině, nedá se to zvládnout	3	3	3	4
Netýká se	13	-	-	-
	100 %	100 %	100 %	100 %

¹ n= 627

² n= 546

¹ Otázka - viz titulek a text tabulky 1.

² Tj. zaměstnanci, samostatně výdělečně činní a členové zemědělských družstev.

Tabulka 1 ilustruje také situaci mužů a žen. Ženy větší měrou než muži nemají dle vlastních výpovědí se skloubením práce a rodiny větší problémy (61 % : 56 % mužů). Je mezi nimi ale současně více těch, které obojí zvládají tak napůl (17 %, muži 12 %). Zanedbávat pracovní povinnosti z důvodu lepší péče o rodinu si ženy dovolují stejně málo jako muži (2 %). Méně jsou ale ochotny upřednostňovat práci před rodinou (16 %), což je strategie 27 % mužů. V řešení daného sledovaného problému selhávají obdobnou měrou jako muži (4 %, muži 3 %).

Co pomáhá lidem, jimž se v harmonizace pracovních a rodinných povinností dle jejich mínění daří (n=320), zjišťoval následující dotaz.³ - viz tab. 2.

Tabulka 2: Co přispívá k tomu, že pracovní a rodinné povinnosti zvládáte bez problémů? (v %)

	celkem	muži	ženy
Pracuji na zkrácený úvazek	8	4	11
Mám volnou pracovní dobu (sám/a si určuji pracovní dobu)	26	31	22
Sdílím pracovní místo s další osobou	31	26	34
Na pracovišti je nabízeno hlídání dětí	1	3	1
Vedení v zaměstnání je ochotno se dohodnout na možných změnách v pracovním tempu, náplni apod.	34	35	33
Mohu pracovat z domova (např. na počítači)	15	19	11
Partner je ochoten podělit se zásadním způsobem o péči o děti a další členy rodiny	57	66	50
Zásadním způsobem využívám další osoby pro hlídání dětí a péči o další členy rodiny (prarodiče, placená soukromá osoba)	22	23	22
Zásadním způsobem využívám veřejné zařízení pro hlídání dětí nebo péči o další členy rodiny (jesle, mateřská školka, družina, pečovatelská služba aj.)	25	28	22
Partner je ochoten rozdělit si rovnoměrně práci v domácnosti	70	80	61
Mám k dispozici službu nebo osobu, která vykonává zásadní podíl práce v domácnosti	5	7	3
Partner je ochoten vzít odpovědnost za chod domácnosti na sebe	44	63	27

Pozn.: Odpovědi těch, kteří uvedli, že pracovní i rodinné povinnosti zvládají bez problémů. N=320. Dopočet do 100 % ke každému údaji v tabulce tvoří "nevybral".

Jako rozhodující se ukazuje pomoc partnera: 70 % respondentů uvedlo, že je ochoten rovnoměrně se zapojit do prací v domácnosti a 57 %, že se zásadním způsobem podílí na péči o děti, případně o další členy rodiny. Více než dvě pětiny pak označily za významnou skutečnost, že partner je ochoten zcela převzít odpovědnost za chod domácnosti na sebe (44 %).

Pomoc zaměstnavatele se řadí až na další místo. Asi třetině respondentů úspěšných v řešení souběhu domácích a pracovních povinností zaměstnavatel umožňuje přizpůsobit si organizaci práce jejich potřebám (34 %) či sdílet pracovní místo s další osobou (31 %).

Jistý význam má i využití služeb zajišťujících péči o děti případně o jiné členy domácnosti. Asi čtvrtina respondentů využívá zásadním způsobem služby veřejných zařízení (uvedlo 25 %) nebo soukromých subjektů, resp. zajišťovaných členy širší rodiny (uvedlo 22 %). Služby nabízející práce pro domácnost využívá

³ Otázka: "Které možnosti, pokud je využíváte, nejvíce přispívají k Vašemu pocitu, že zvládáte pracovní a rodinné povinnosti bez problémů? Vyberte všechny odpovědi, které pro Vás připadají v úvahu." Nabídka možností: viz tabulka 2.

podstatným způsobem pouze 5 % dotázaných občanů úspěšných ve skloubení obou druhů povinností.

Menšímu počtu pomáhá práce z domova (15 %) nebo na zkrácený pracovní úvazek (8 %) a jen jednomu procentu možnost hlídání dětí na pracovišti.

Co při skloubení povinností napomáhá mužům a co ženám, zachycuje rovněž tabulka 2. Potvrzuje se, že je to především vzájemná dělba práce obou partnerů, ať již jde o domácí práce nebo péči o děti. Tento moment zdůrazňují především muži, ale vysokou měrou i ženy. Většina mužů dále uvádí, že partnerka je ochotna převzít odpovědnost za chod domácnosti.

Ženám, kromě zmíněné pomoci partnera, situaci podle jejich vyjádření ulehčují takové podmínky v zaměstnání, jako jsou změny v pracovním tempu, náplni nebo sdílení pracovního místa s další osobou. Naznačuje se ale, že např. volnou pracovní dobu a možnost práce z domova mohou ženy využívat menší měrou než muži.

Respondenti přiznávají, že se jim soulad pracovních a rodinných povinností víceméně nedaří (n=226)⁴, měli označit, které z nabízených možností by jim v této záležitosti pomohly⁵ - viz tab. 3.

Tabulka 3: "Co by přispělo k tomu, abyste pracovní a rodinné povinnosti zvládal/a bez problémů?" (v %)

	celkem	muži	ženy
Práce na zkrácený úvazek	31	16	47
Volná pracovní doba (pracovník si sám určuje pracovní dobu)	73	71	75
Sdílení pracovního místa s další osobou	23	19	26
Hlídání dětí na pracovišti	10	4	17
Ochota vedení v práci dohodnout se na možných změnách v pracovním tempu, náplni apod.,	58	56	60
Možnost pracovat z domova (např. na počítači)	42	46	38
Ochota partnera/ky podělit se rovnoměrně o péči o děti, staré rodiče	51	41	61
Možnost zásadním způsobem využívat další osoby pro hlídání dětí nebo péči o další členy rodiny (prarodiče, placené soukromé, ap.)	46	38	53
Možnost zásadním způsobem využívat veřejné zařízení pro hlídání dětí nebo péči o další členy rodiny (jesle, mateřská školka, školní družina, pečovatelská služba aj.)	44	39	48
Ochota partnera/ky rozdělit si rovnoměrně práci v domácnosti	51	38	64
Možnost využívat službu nebo osobu, která vykonává zásadní podíl práce v domácnosti	31	28	34
Ochota partnera/ky vzít odpovědnost za chod domácnosti na sebe	35	41	28

Pozn.: Odpovědi těch, kteří neuvěřili, že pracovní a rodinné povinnosti zvládají bez problémů a neopověděli "netýká se". N=226. Dopočet do 100 % ke každému údaji v tabulce tvoří "nevybral".

Odpovědi ukázaly, že možnosti se spatřují spíše v zaměstnavateli než v rodině. Téměř tři čtvrtiny těchto respondentů by totiž za nejpřínosnější považovaly možnost volné pracovní doby (73 %) a více než polovina by uvítala další flexibilní úpravy ve své pracovní činnosti (58 %). K dalším preferovaným způsobům

⁴ To je respondenti, kteří neodpověděli "obojí zvládám bez větších problémů" a "netýká se".

⁵ Otázka: "Které z následujících možností by vám osobně usnadnily harmonizaci práce a rodiny? Vyberte všechny odpovědi, které připadají v úvahu."

ulehčení souběhu pracovních a rodinných povinností byla řazena možnost práce z domova (42 %) a sdílení pracovního místa s další osobou (23 %). Hlídní dětí na pracovišti by ale za vhodnou pomoc považovalo jen 10 % dotázaných.

V souvislosti s rodinou nalézají dotázaní rezervy ve větší pomoci partnera s péčí o děti, případně o jiné členy domácnosti (51 %) a v lepší dělbě práce v domácnosti (51 %). Více než třetina by ovšem uvítala, kdyby partner byl ochoten převzít celou odpovědnost za chod domácnosti (35 %).

V souvislosti s "vnější" pomocí rodině by dotázaní preferovali možnost zásadním způsobem využívat veřejná zařízení k péči o děti a potřebné dospělé členy domácnosti (46 %). O pomoci jiných osob k hlídání dětí uvažovalo 44 % dotázaných. Placené služby pro práci v domácnosti by rádo podstatným způsobem využívalo 31 % z části respondentů víceméně neúspěšných ve zvládnání souběhu práce a domácnosti.

Z analýzy odpovědí mužů a žen se ukázalo, že ženy by více uvítaly téměř všechny nabízené možnosti. Jednoznačně přitom preferovaly volnou pracovní dobu. Za pomoc dále označily variabilní pracovní tempo, respektive pracovní náplň. Současně ale zdůrazňují potřebu větší pomoci partnera s dětmi a domácností. Časté je i přání zásadně využívat placené služby pro domácnost, veřejná zařízení pro péči o děti a mít možnost zkráceného pracovního úvazku.

Mužům by podobně jako ženám vyhovovala volná pracovní doba, dále změny pracovního tempa resp. pracovní náplně, jakož i možnosti práce z domova. Rezervy dále vidí v pomoci partnerky, v její větší péči o děti a o domácnost celkově.